

**ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN**

VŨ THỊ LAN

**TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ VAI TRÒ CỦA VĂN HÓA
VỚI PHÁT TRIỂN ĐẤT NƯỚC VÀ SỰ VẬN DỤNG CỦA ĐẢNG
TRONG SỰ NGHIỆP ĐỔI MỚI**

Chuyên ngành: Hồ Chí Minh Học

Mã số 62 31 02 04

LUẬN ÁN TIẾN SĨ CHÍNH TRỊ HỌC

HÀ NỘI - 2022

Công trình được hoàn thành tại
Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn –
Đại học Quốc gia Hà Nội

Người hướng dẫn khoa học: **PGS.TS Bùi Đình Phong**

Phản biện 1:

.....

Phản biện 2:

.....

Luận án sẽ được bảo vệ trước Hội đồng cấp
chấm luận án tiến sĩ họp tại phòng, nhàvào hồi..... giờ
..... ngày tháng năm 2020

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- Thư viện Quốc gia Việt Nam
- Trung tâm Thông tin - Thư viện, Đại học Quốc gia Hà Nội

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Sinh thời, Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Văn hoá là tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng những nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn” [101, tr.458], “Văn hóa soi đường cho quốc dân đi” [6].

Thực tiễn lịch sử cho thấy, ở bất cứ giai đoạn nào, văn hóa cũng luôn luôn giữ vai trò đặc biệt quan trọng đối với sự tồn vong và phát triển của đất nước. Là lực lượng lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Đảng Cộng sản Việt Nam đã vận dụng và phát triển sáng tạo quan điểm về vai trò văn hóa của các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh vào thực tiễn đất nước. Đảng ta quan niệm: Văn hóa là nhu cầu thiết yếu của đời sống con người, thể hiện trình độ phát triển chung của đất nước, là lĩnh vực sản xuất tinh thần, tạo ra các giá trị, sản phẩm làm giàu đẹp cuộc sống; “Văn hóa là nền tảng, sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm sự phát triển bền vững” [46, tr.216].

Hơn 90 năm qua, những thành tựu to lớn của sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước cho thấy vai trò to lớn của văn hóa. Văn hóa thực sự trở thành nhân tố bên trong, là cái quy định hành vi và hoạt động của con người, quy định cả diện mạo sự phát triển, cả ở phạm vi quản lý, điều hành chính sách vĩ mô. Văn hóa đã góp phần quan trọng trong việc tăng cường sự thống nhất trong Đảng và sự đồng thuận trong xã hội. Tuy nhiên, cho đến nay, văn hóa vẫn chưa được quan tâm tương xứng với kinh tế và chính trị, chưa thật sự trở thành nguồn lực, động lực nội sinh của sự phát triển bền vững đất nước. Không ít người xem văn hóa thuộc loại “phi sản xuất”, là “cái đuôi của kinh tế”. Trong xã hội còn những hiện tượng phản văn hoá, phi văn hoá, đe dọa việc giữ gìn và phát huy bản sắc văn hoá dân tộc; tình trạng suy thoái về tư tưởng chính

trị, đạo đức lối sống trong Đảng và trong xã hội có chiều hướng gia tăng; ...

Ngày nay, khi sự nghiệp đổi mới mở rộng và đi vào chiều sâu, biến đổi thế giới đặt ra những vấn đề lớn càng cho thấy “phân tích đến cùng, sự phát triển của xã hội chính là sự phát triển của văn hóa; và sự thăng hoa của văn hóa là đỉnh cao nhất của sự phát triển” [82, tr.191]. Và “Chỉ khi nào xã hội tạo được sự phát triển hài hòa, cân đối giữa nhu cầu vật chất và nhu cầu tinh thần, văn hóa, khi đó xã hội mới phát triển bền vững” [21, tr.20]. Vì vậy, việc khai thác và phát huy vai trò của văn hóa là đòi hỏi phát triển hiện nay.

Xuất phát từ vai trò của văn hóa trong di sản Hồ Chí Minh và từ yêu cầu thực tiễn hiện nay, chúng tôi chọn vấn đề: ***“Tu tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước và sự vận dụng của Đảng trong sự nghiệp đổi mới”*** làm đề tài luận án của mình.

2. Mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục tiêu

Làm rõ nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với sự phát triển đất nước và sự vận dụng của Đảng trong sự nghiệp đổi mới

2.2. Nhiệm vụ

- Tổng hợp tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài luận án, đánh giá kết quả nghiên cứu và những vấn đề đặt ra luận án cần giải quyết

- Phân tích nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước;

- Đánh giá thực trạng, phân tích những vấn đề đặt ra, chỉ ra phương hướng và đề xuất những giải pháp trong việc vận dụng tư

tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hoá đối với phát triển đất nước

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với sự phát triển đất nước và sự vận dụng của Đảng trong sự nghiệp đổi mới

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Nội dung: Tập trung làm sáng tỏ quan điểm của Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước

Không gian: Nghiên cứu vấn đề ở Việt Nam

Thời gian: Làm rõ sự vận dụng của Đảng trong sự nghiệp đổi mới (1986 - 2021).

4. Cơ sở lý luận và phương pháp nghiên cứu của Luận án

4.1. Cơ sở lý luận: Luận án được thực hiện trên cơ sở quan điểm của chủ nghĩa Mác – Lênin và các quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam về vai trò của văn hóa đối với phát triển trong hơn 35 năm đổi mới vừa qua để định hướng công tác nghiên cứu.

4.2. Phương pháp nghiên cứu

Về phương pháp tiếp cận: Do tính chất lý luận, thực tiễn và tính dự báo có ý nghĩa chiến lược cần đạt tới nên luận án được thể hiện thông qua cách tiếp cận văn hóa từ góc độ lý luận chính trị - xã hội, triết học, văn hóa học và lịch sử văn hóa. Cách tiếp cận này giúp luận án xem xét, đánh giá vai trò, vị trí của việc xây dựng và phát triển văn hóa trong hơn 35 năm đổi mới, kết quả và hiệu quả kinh tế, chính trị, xã hội của nó, mối quan hệ tương tác giữa văn hóa với các lĩnh vực chính trị và kinh tế – xã hội. Luận án có cái nhìn tổng thể và toàn cảnh toàn bộ đời sống văn hóa của đất nước, xác định các thành tố của nền văn hóa và vai trò, chức năng

của từng thành tố đó trong hệ thống, đánh giá đúng vị trí của từng thành tố trong quá trình vận động và phát triển của nền văn hóa Việt Nam.

Về phương pháp nghiên cứu: Luận án sử dụng các phương pháp sau:

- Phương pháp phân tích lý thuyết: nghiên cứu các văn bản, tài liệu lý luận khác nhau liên quan đến tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hoá nói chung, về vai trò của văn hoá nói riêng; những vấn đề chung về văn hoá và vai trò của văn hoá đối với phát triển: khái niệm, chức năng, vị trí, vai trò,... của văn hoá, từ đó lựa chọn những thông tin quan trọng phục vụ cho đề tài nghiên cứu của mình.

- Phương pháp tổng hợp lý thuyết được sử dụng để liên kết, sắp xếp các tài liệu, thông tin lý thuyết đã thu thập được để tạo ra một hệ thống lý thuyết đầy đủ, sâu sắc về nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hoá với phát triển đất nước.

- Phương pháp lịch sử được sử dụng để phân tích các tài liệu lý thuyết đã có nhằm phát hiện các xu hướng, các trường phái nghiên cứu, từ đó xây dựng tổng quan về vấn đề nghiên cứu: văn hoá đối với phát triển; tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hoá với phát triển đất nước và sự vận dụng của Đảng trong công cuộc đổi mới. Xây dựng tổng quan giúp tác giả phát hiện những thiếu hụt, những điều chưa hoàn chỉnh, chưa được đề cập trong các tài liệu đã có, từ đó tìm ra cái mới cho đề tài nghiên cứu của mình.

- Phương pháp phân tích và tổng kết kinh nghiệm được tác giả sử dụng trong việc đánh giá thực trạng việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hoá, qua đó chỉ ra thành tựu, hạn chế và những nguyên nhân và những vấn đề đặt ra trước thực trạng đó. Trên cơ sở đó,

phân tích phương hướng và đề xuất những giải pháp trong việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hoá vào thực tiễn.

5. Đóng góp mới về khoa học của Luận án

- Phân tích một cách có hệ thống nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với sự phát triển đất nước.

- Trên cơ sở phân tích đánh giá thực trạng vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hoá với phát triển đất nước, luận án đề xuất những giải pháp nhằm vận dụng có hiệu quả tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước trong sự nghiệp đổi mới.

6. Ý nghĩa lý luận và thực tiễn của Luận án

Về mặt lý luận: Góp phần làm sáng tỏ hệ thống quan điểm Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa - một trong những định hướng quan trọng trong đường lối xây dựng và phát triển đất nước hiện nay.

Về mặt thực tiễn: Kết quả nghiên cứu của Luận án có thể làm tài liệu tham khảo trong giảng dạy, học tập và vận dụng quan điểm Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa, cho những đối tượng có liên quan, nhất là những người trực tiếp làm công tác văn hóa ở nước ta hiện nay.

7. Kết cấu của Luận án

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, đề tài được chia làm 4 chương, 11 tiết.

CHƯƠNG 1

TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐỀ TÀI

1.1. Nghiên cứu vai trò của văn hóa đối với phát triển

1.2. Nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước

1.3. Nghiên cứu sự vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa trong phát triển đất nước hiện nay

Khái quát những kết quả nghiên cứu liên quan đến luận án và những vấn đề đặt ra luận án cần tiếp tục nghiên cứu

1.4. Kết quả nghiên cứu và những vấn đề đặt ra cho luận án

1.4.1. Khái quát kết quả nghiên cứu

Các công trình nghiên cứu liên quan đến đề tài đã đề cập đến một số nội dung chính như sau:

Thứ nhất, các công trình trên, các nhà khoa học đã tập trung nghiên cứu khái niệm văn hóa; tìm hiểu các khía cạnh của quan hệ giữa văn hóa với phát triển; mối quan hệ giữa văn hóa với các kinh tế, chính trị, xã hội trong phát triển; đề xuất những nội dung phù hợp về mặt thực tiễn để văn hóa phát huy được sức mạnh to lớn của mình trong phát triển đất nước hiện nay.

Thứ hai, nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hóa. Với nhiều cách tiếp cận ở nhiều phương diện khác nhau khi nghiên cứu về văn hóa Hồ Chí Minh, có những công trình đi sâu vào nghiên cứu tư tưởng văn hóa trên các lĩnh vực: văn hóa chính trị, văn hóa đạo đức, văn hóa ứng xử, văn hóa khoan dung, văn hóa ngoại giao,...; cũng có công trình chủ yếu đề cập đến những quan điểm trong xây dựng nền văn hóa mới Việt Nam; nghiên cứu những sản phẩm văn hóa đặc sắc; hay đề cập đến những giá trị, ý nghĩa của văn hóa Hồ Chí Minh đối với sự phát triển văn hóa dân tộc. Song nghiên cứu chuyên biệt văn hóa Hồ Chí Minh dưới góc độ tư tưởng văn hóa mà cụ thể là tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển chưa có công trình nào.

Thứ ba, trong các công trình nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa được các tác giả phân tích qua hệ thống quan điểm của Người về văn hóa. Nội dung này thấm vào mọi lĩnh vực của văn hoá, vừa thể hiện tư tưởng của Người về văn hóa nói chung, về chức

năng của văn hóa nói riêng. Theo đó, các tác giả đã phân tích chức năng động lực và mục tiêu của văn hóa. Văn hóa là một mặt trận. Anh chị em văn nghệ sĩ là chiến sỹ trên mặt trận đó. Văn hóa phải phục vụ quần chúng nhân dân, lấy hạnh phúc của nhân dân làm cơ sở. Cùng nội dung về chức năng văn hóa, một số công trình đã phân tích tư tưởng Hồ Chí Minh về giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại; một số công trình nghiên cứu có đề cập đến tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hoá thông qua việc nêu ra một số khía cạnh nội dung, biểu hiện của hình thức, mối quan hệ của văn hóa với các lĩnh vực kinh tế, chính trị, xã hội,... Tuy vậy, chưa có công trình nào chuyên sâu nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa. Vì vậy, luận án mạnh dạn coi đây là đối tượng nghiên cứu độc lập nhằm góp phần làm rõ một cách hệ thống nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển.

Thứ tư, các công trình trên chủ yếu nghiên cứu về một số lĩnh vực chính của văn hóa trong tư tưởng Hồ Chí Minh (văn hóa chính trị, văn hóa giáo dục, văn hóa ngoại giao, ...) qua đó vận dụng vào sự nghiệp đổi mới ở nước ta hiện nay. Bên cạnh đó, các nghiên cứu cũng đi vào làm rõ sự phát triển nhận thức của Đảng về vai trò của văn hóa trong sự phát triển của xã hội; làm rõ vai trò lãnh đạo của Đảng trên lĩnh vực văn hóa đối với việc xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc hiện nay.

1.4.2. Những vấn đề luận án cần tiếp tục nghiên cứu

Thứ nhất, làm rõ tư tưởng Hồ Chí Minh về quan điểm: Văn hóa “soi đường”, “lãnh đạo” quốc dân.

“Văn hoá soi đường cho quốc dân đi” là tư tưởng đề cao vai trò “khai sáng” của văn hoá, đồng thời cũng nhấn mạnh tới trách nhiệm cao

quý mà văn hoá phải thực hiện trong hoạt động thực tiễn. Quan điểm này được tác giả phân tích với những nội dung chủ yếu sau:

Một là, văn hóa định hướng phát triển cho đất nước

Hai là, văn hoá điều chỉnh trong việc hoạch định cương lĩnh, đường lối, chính sách và hành vi của con người

Ba là, văn hoá là thước đo của sự phát triển xã hội

Thứ hai, phân tích vai trò của văn hóa vừa là mục tiêu vừa là động lực của sự phát triển xã hội trong di sản tư tưởng Hồ Chí Minh.

Luận án cố gắng làm rõ vai trò mục tiêu và vai trò động lực của văn hóa đối với sự phát triển theo tư tưởng Hồ Chí Minh thông qua một số mục tiêu mà đất nước cần đó là: đạo đức, lối sống, nhân văn, về giá trị chân, thiện, mỹ; dân chủ, công bằng, văn minh; tinh thần yêu nước, ý chí tự lực, tự cường; đoàn kết...

Thứ ba: Đảng Cộng sản Việt Nam kiên định và vận dụng, phát triển sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước trong công cuộc đổi mới.

Vấn đề này được luận án triển khai trên những nội dung chủ yếu sau:

Một là, phân tích thực trạng và yêu cầu đặt ra trong việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước hiện nay;

Hai là, khái quát bối cảnh thế giới và đất nước tác động tới việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước; đề xuất phương hướng và một số giải pháp vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước.

Tiểu kết chương 1

Tổng quan tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài luận án cho thấy: việc nghiên cứu vai trò của văn hóa cũng như nghiên cứu tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa và sự vận dụng của Đảng trong sự

nghiệp đổi mới đã đạt được một số kết quả bước đầu. Các nhà nghiên cứu đều đi đến nhận định thống nhất và khẳng định giá trị to lớn của tư tưởng Hồ Chí Minh nói chung, tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa nói riêng với sự phát triển đất nước, qua đó khẳng định văn hóa có vai trò quan trọng, là nền tảng tinh thần, sức mạnh nội sinh của phát triển, việc phát huy vai trò của văn hóa có tính cấp thiết

Chương 2

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ VAI TRÒ CỦA VĂN HÓA VỚI PHÁT TRIỂN ĐẤT NƯỚC

2.1. Nhận thức chung về văn hóa và vai trò của văn hóa đối với phát triển

2.1.1. Những cách tiếp cận khác nhau về văn hóa

Đã có rất nhiều định nghĩa khác nhau về văn hóa, mỗi định nghĩa phản ánh một cách tiếp cận và nhận thức về văn hóa. Khái niệm văn hóa được sử dụng trong nhiều lĩnh vực nghiên cứu khác nhau như: dân tộc học, nhân loại học, văn hóa học, địa văn hóa học, triết học, xã hội học, sử học... Mỗi lĩnh vực nghiên cứu lại có quan niệm riêng về khái niệm này. Nhìn chung, văn hóa được coi là những giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo ra; là mục tiêu, động lực, chìa khóa của sự phát triển.

2.1.2. Vai trò của văn hóa đối với sự phát triển

Văn hóa là sức mạnh nội sinh, chìa khóa của sự phát triển. nói văn hóa là sức mạnh nội sinh quan trọng của phát triển chính là nói đến những giá trị kết tinh mồ hôi lao động sáng tạo và xương máu đấu tranh trường kỳ tự giải phóng của con người. Muốn phát huy nguồn lực nội sinh của văn hóa, phải chú trọng bồi đắp cấu trúc chiều sâu của văn hóa (hệ giá trị), khơi nguồn, mở mạch để giá trị văn hóa thấm sâu vào mọi

lĩnh vực của đời sống xã hội; phải biết trân trọng kế thừa, phát huy các giá trị truyền thống bền vững của con người, dân tộc đồng thời biết tiếp thu, tiếp biến các giá trị tinh hoa của nhân loại để không ngừng làm giàu văn hóa dân tộc.

2.2. Nội dung cơ bản trong tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước

2.2.1. “Văn hóa soi đường cho quốc dân đi”

“Văn hoá soi đường cho quốc dân đi” là tư tưởng đề cao vai trò “khai sáng” của văn hoá, đồng thời cũng nhấn mạnh tới trách nhiệm cao quý mà văn hoá phải thực hiện trong hoạt động thực tiễn. Quan điểm này được nhìn nhận với những nội dung chủ yếu sau:

Thứ nhất, văn hóa định hướng phát triển cho đất nước

Thứ hai, văn hoá điều chỉnh việc hoạch định cương lĩnh, đường lối, chính sách và hành vi của con người

Thứ ba, văn hoá là thước đo của sự phát triển xã hội

2.2.2. Văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội

Văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội là nói đến vai trò của văn hóa trong việc hình thành, phát triển những tư tưởng, tình cảm, đạo đức, các giá trị chân - thiện - mỹ của xã hội, tác động trực tiếp tới sự tồn tại và phát triển của xã hội, là chỗ dựa tinh thần cho xã hội.

2.2.3. Văn hóa vừa là mục tiêu vừa là động lực của phát triển đất nước

Khi nghiên cứu quan điểm văn hóa vừa là mục tiêu vừa là động lực của sự phát triển, chúng tôi tập trung phân tích thông qua một số thành tố của văn hóa:

Một là, đạo đức, lối sống

Hai là, tinh thần yêu nước, ý chí tự lực, tự cường dân tộc

Ba là, đại đoàn kết

Bốn là, niềm tin

Năm là, dân chủ, công bằng, văn minh

Tiểu kết chương 2

Văn hóa có vị trí và vai trò đặc biệt đối với sự phát triển của một quốc gia. Tuy nhiên, khi nhìn nhận về vai trò của văn hóa đối với sự phát triển thường có những cách tiếp cận khác nhau, điều đó một phần quan trọng phụ thuộc vào quan niệm về văn hóa.

Chương 3

ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM VẬN DỤNG TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ VAI TRÒ CỦA VĂN HÓA TRONG SỰ NGHIỆP ĐỔI MỚI - THỰC TRẠNG VÀ NHỮNG YÊU CẦU ĐẶT RA

3.1. Thực trạng vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa trong sự nghiệp đổi mới

3.1.1. Thành tựu

Thứ nhất, về vai trò của văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, vừa là mục tiêu, vừa là động lực thúc đẩy sự phát triển kinh tế - xã hội

Thứ hai, vai trò của văn hóa đối với sự phát triển kinh tế, chính trị, xã hội

Thứ ba, vai trò của giáo dục đối với phát triển đất nước

3.1.2. Hạn chế

Thứ nhất, văn hóa chưa được quan tâm tương xứng với kinh tế, chính trị

Thứ hai, nhận thức mối quan hệ giữa văn hóa với một số lĩnh vực chưa có sự gắn kết chặt chẽ

Thứ ba, giáo dục và đào tạo chưa thật sự trở thành quốc sách hàng đầu

3.2. Những yêu cầu đặt ra

3.2.1. Phát triển nhận thức và tư duy lý luận về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước

3.2.2. Nâng cao nhận thức về văn hóa chính trị trong phát triển đất nước

3.2.3. Phải xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh

3.2.4. Nâng cao trình độ, năng lực nhận thức và chỉ đạo thực tiễn của đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý nhà nước về văn hóa

3.2.5. Nhận thức đúng đắn mối quan hệ giữa giữ gìn, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc với tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại trong quá trình giao lưu, hội nhập quốc tế để phát triển đất nước

Tiểu kết chương 3

Trong bối cảnh mới, khi toàn cầu hóa kinh tế là một xu thế khách quan, khi cách mạng khoa học và công nghệ diễn ra như vũ bão, để tránh nguy cơ tụt hậu so với các nước trong khu vực và trên thế giới, đề “hòa nhập” mà không “hòa tàn”, phát triển bền vững, văn hóa được nhìn nhận là nguồn lực nội sinh và trung tâm điều tiết sự phát triển kinh tế xã hội. Nhận thức rõ thời cơ và thách thức trong quá trình phát triển, vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển, nhận thức của Đảng về vai trò, vị trí của văn hóa và phát triển văn hóa ngày càng toàn diện hơn, sâu sắc hơn và đạt được nhiều kết quả. Tuy nhiên, vẫn còn nhiều hạn chế, khuyết điểm. Vì vậy, việc nhận thức đầy đủ hơn, sâu sắc hơn để vận dụng một cách sáng tạo những nội dung cơ bản và giá trị to lớn của tư tưởng Hồ Chí Minh; làm cho tư tưởng của Người cùng với chủ nghĩa Mác - Lênin thật sự trở thành nền tảng tư tưởng của Đảng và nền tảng tinh thần vững chắc của đời sống xã hội là một nội dung cơ bản, hệ trọng, sống còn của công tác xây dựng, chỉnh

đồn Đảng, là nhiệm vụ quan trọng hàng đầu của toàn Đảng, toàn dân, toàn quân ta trong sự nghiệp đổi mới đất nước

Chương 4

PHƯƠNG HƯỚNG, GIẢI PHÁP VẬN DỤNG TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ VAI TRÒ CỦA VĂN HÓA ĐỐI VỚI SỰ PHÁT TRIỂN ĐẤT NƯỚC

4.1. Bối cảnh thế giới và đất nước tác động tới việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước

4.1.1. Tình hình thế giới

Trong những năm qua, thế giới và khu vực đã có nhiều biến chuyển nhanh chóng. Tình hình thế giới có diễn biến hết sức nhanh chóng, phức tạp, khó lường, Hòa bình, hợp tác và phát triển vẫn là xu thế lớn, nhưng chiến tranh chiến lược, xung đột cục bộ tiếp tục diễn ra dưới nhiều hình thức, phức tạp và gay gắt hơn.

4.1.2. Bối cảnh đất nước

Những thành tựu to lớn trong thời kỳ đổi mới hơn 35 năm vừa qua đã khẳng định đường lối đổi mới đúng đắn của Đảng. Đất nước đã ra khỏi khủng hoảng kinh tế - xã hội, có sự thay đổi cơ bản và toàn diện, kinh tế tăng trưởng khá nhanh trong suốt một thời gian dài. Tuy nhiên, nền kinh tế phát triển chưa bền vững, còn nhiều hạn chế, yếu kém, đứng trước nhiều khó khăn, thách thức mới.

4.2. Phương hướng vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước

Một là, phát huy chủ nghĩa yêu nước và truyền thống đại đoàn kết dân tộc, tinh thần độc lập tự chủ, tự cường và lòng nhân ái trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa.

Hai là, phát triển toàn diện, đồng bộ các lĩnh vực văn hóa, bảo đảm vừa phát huy những giá trị tốt đẹp của dân tộc, vừa tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại tạo động lực phát triển kinh tế - xã hội và hội nhập quốc tế.

Ba là, giải phóng sức sáng tạo văn hóa, làm cho văn hóa thấm sâu vào toàn bộ hoạt động của đời sống xã hội, gắn kết chặt chẽ giữa nhiệm vụ phát triển kinh tế là trung tâm, xây dựng Đảng là then chốt với không ngừng nâng cao văn hóa - nền tảng tinh thần của xã hội thể hiện rõ tính ưu việt của chính trị xã hội chủ nghĩa trong sự nghiệp đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và hội nhập quốc tế. Chú trọng xây dựng môi trường văn hóa một cách toàn diện ở gia đình, nhà trường, cộng đồng dân cư, trong các cơ quan đảng, nhà nước, đoàn thể, doanh nghiệp để văn hóa thực sự là động lực, đột phá phát triển kinh tế, xã hội, hội nhập quốc tế. Đề cao tính tiên phong, gương mẫu trong văn hóa ứng xử của người lãnh đạo, cán bộ, đảng viên trong các cơ quan, đơn vị.

4.3. Giải pháp vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước

4.3.1. Nâng cao nhận thức về vai trò của văn hóa, con người với phát triển đất nước

4.3.2. Xây dựng văn hóa chính trị

4.3.3. Xây dựng văn hóa trong kinh tế

4.3.4. Xây dựng văn hóa giáo dục, đạo đức, lối sống

4.3.5. Xây dựng đội ngũ cán bộ chiến lược về văn hóa vừa “hồng” vừa “chuyên”

4.3.6. Giữ gìn, phát huy bản sắc dân tộc gắn liền với tiếp biến văn hóa nhân loại

Tiểu kết chương 4

Bối cảnh thế giới và trong nước đã và đang xuất hiện nhiều yếu tố đan xen, tạo thuận lợi và cũng đặt ra những thách thức đối với việc phát huy vai trò của văn hóa với phát triển đất nước nói chung và việc phát huy vai trò của văn hóa với phát triển đất nước theo tư tưởng Hồ Chí Minh nói riêng. Do vậy, cần thực hiện đồng bộ các giải pháp nêu trên nhằm nâng cao hiệu quả vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước hiện nay.

KẾT LUẬN

1. Cách đây hơn 7 thập kỷ, tại Hội nghị văn hóa lần thứ nhất (24-11-1946, Hồ Chí Minh đã nói đến nguyên lý “Văn hóa soi đường cho quốc dân đi”; văn hóa vừa là mục tiêu vừa là động lực của phát triển đất nước. Là lực lượng lãnh đạo cách mạng Việt Nam, Đảng Cộng sản Việt Nam đã vận dụng và phát triển sáng tạo quan điểm về vai trò văn hóa của các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh vào thực tiễn đất nước. Đảng khẳng định “Văn hóa là nền tảng, sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm sự phát triển bền vững”. Ngày nay, khi sự nghiệp đổi mới mở rộng và đi vào chiều sâu, biến đổi thế giới đặt ra những vấn đề lớn càng cho thấy vai trò to lớn của văn hóa với sự phát triển bền vững đất nước. Vì vậy, việc nhận thức và vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước là đòi hỏi phát triển hiện nay.

2. Trên cơ sở các nguồn tư liệu liên quan đến tư tưởng Hồ Chí Minh văn hóa nói chung và vai trò của văn hóa nói riêng, tác giả đã hệ thống hóa một số vấn đề lý luận và thực tiễn của tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước để xây dựng khung lý thuyết vững chắc cho nghiên cứu của mình. *Trước hết*, bằng phương pháp phân tích, tổng hợp lý thuyết, tác giả đã nghiên cứu các văn bản, tài liệu lý luận khác nhau liên quan đến tư tưởng Hồ Chí Minh về văn hoá nói chung, về vai trò của văn hoá nói riêng; những vấn đề chung về văn hoá và vai trò của văn hoá đối với phát triển: khái niệm, chức năng, vị trí, vai trò, ... của văn hoá, từ đó liên kết, sắp xếp các tài liệu, thông tin lý thuyết đã thu thập được để tạo ra một hệ thống lý thuyết đầy đủ, sâu sắc về nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hoá với phát triển đất nước. *Thứ hai*, khi nhìn nhận về vai trò của văn hóa đối với sự phát triển thường có những cách tiếp cận khác nhau, qua phân tích cách tiếp cận văn hóa, tác giả luận án khẳng định: để hiểu vai trò của văn hóa đối với sự phát triển thì phải hiểu văn hóa là những giá trị cốt lõi định hướng, chi phối hoạt động của các chủ thể và toàn xã hội trong mọi lĩnh vực kinh tế, chính trị, xã hội, môi trường sinh thái. *Thứ ba*, trong tư tưởng Hồ Chí Minh: Độc lập – Tự do – Hạnh phúc là hệ giá trị chủ đạo của mục tiêu giải phóng và phát triển. Hệ giá trị đó sẽ được lan tỏa và thấm thấu vào tất cả các lĩnh vực của đời sống để hình thành nên ý thức tự giác, bản lĩnh và cốt cách của dân tộc, tạo lập nền tảng đạo đức xã hội, hình thành các quan hệ nhân văn trong ứng xử giữa con người với con người, tạo lập một nền chính trị vì dân, đưa dân lên vị trí làm chủ, xây dựng xã hội mới; kết nối tất cả mọi thành viên trong cộng đồng xã hội và thúc đẩy sự hiểu biết giữa các quốc gia, dân tộc vì độc lập, hòa bình, thống nhất, dân chủ, công bằng, văn minh.

3. Xuất phát từ việc thu thập các tài liệu, văn kiện, nghị quyết, chỉ thị của Đảng Cộng sản Việt Nam về xây dựng văn hóa và con người Việt Nam từ Đại hội VI (1986) đến Đại hội XIII (2021) của Đảng, luận án đã phân tích và đánh giá thực trạng việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước. Có thể khẳng định: Đảng đã ban hành nhiều văn bản chỉ đạo, tổ chức triển khai thực hiện trong thực tế, bước đầu đã đạt được những kết quả rất quan trọng, tạo ra bước chuyển biến tích cực trong nhận thức và tư duy lý luận cũng như những chỉ đạo về phát huy vai trò của văn hóa đối với phát triển. Tuy nhiên, vẫn còn nhiều hạn chế, khuyết điểm: “văn hóa chưa được quan tâm tương xứng với kinh tế và chính trị, chưa thật sự trở thành nguồn lực, động lực nội sinh của sự phát triển bền vững đất nước” [46, tr.84]. Từ những kết quả nêu trên, luận án đã nêu rõ những yêu cầu đặt ra trong quá trình vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước là: Phát triển nhận thức và tư duy lý luận về vai trò của văn hóa đối với phát triển đất nước; Nâng cao nhận thức về văn hóa chính trị trong phát triển đất nước; Phải xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh; Nâng cao trình độ, năng lực nhận thức và chỉ đạo thực tiễn của đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý nhà nước về văn hóa; Nhận thức đúng đắn mối quan hệ giữa giữ gìn, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc với tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại trong quá trình giao lưu, hội nhập quốc tế để phát triển đất nước.

4. Trên cơ sở bối cảnh thế giới và đất nước tác động tới việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nước, tác giả luận án đề xuất các phương hướng, giải pháp cơ bản để nâng cao chất lượng vận dụng. Các phương hướng cụ thể đó là: phát huy chủ nghĩa yêu nước và truyền thống đại đoàn kết dân tộc, tinh thần

độc lập tự chủ, tự cường và lòng nhân ái trong xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa; phát triển toàn diện, đồng bộ các lĩnh vực văn hóa, bảo đảm vừa phát huy những giá trị tốt đẹp của dân tộc, vừa tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại tạo động lực phát triển kinh tế - xã hội và hội nhập quốc tế; giải phóng sức sáng tạo văn hóa, làm cho văn hóa thấm sâu vào toàn bộ hoạt động của đời sống xã hội, gắn kết chặt chẽ giữa nhiệm vụ phát triển kinh tế là trung tâm, xây dựng Đảng là then chốt với không ngừng nâng cao văn hóa – nền tảng tinh thần của xã hội. Các giải pháp cụ thể là: Nâng cao nhận thức về vai trò của văn hóa, con người với phát triển đất nước; Xây dựng văn hóa chính trị; Xây dựng văn hóa trong kinh tế; Xây dựng văn hóa giáo dục, đạo đức, lối sống; Xây dựng đội ngũ cán bộ chiến lược về văn hóa vừa “*hồng*” vừa “*chuyên*”; Giữ gìn, phát huy bản sắc dân tộc gắn liền với tiếp biến văn hóa nhân loại. Tóm lại, nhận thức và vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của văn hóa với phát triển đất nhằm khẳng định giá trị to lớn của tư tưởng Hồ Chí Minh là nhiệm vụ quan trọng trong sự nghiệp đổi mới.

DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN

1. Vũ Thị Lan (2019), “Giáo dục lối sống cho sinh viên Việt Nam theo tư tưởng Hồ Chí Minh”, *Kỷ yếu Hội thảo quốc gia - Văn hóa Việt Nam với sự phát triển đất nước*, NXB Lao động - Xã hội, tr.541-555.
2. Vũ Thị Lan (2021), Ho Chi Minh’s ideology on the role of culture in the country development, *International Journal of Social Science and Humanities Research*, Vol. 9, Issue 1, pp: 257-263
3. Vũ Thị Lan (2021), Application of Ho Chi Minh’s perspective on the role of culture with political development in establishing political

culture in our country today, *International Journal of Social Science and Humanities Research*, Vol. 9, Issue 4, pp: 53-59